

NORMATIVNI OKVIRI KORPORATIVNE BEZBEDNOSTI U REPUBLICI SRBIJI: AKTUELNO STANJE I PERSPEKTIVE RAZVOJA

Prof. dr. Milan Milošević, email: milanmilos@gmail.com

Fakultet za poslovne studije i pravo, Univerzitet „Union-Nikola Tesla“, Beograd

Sažetak: *Nesporno je da optimizacija normativnog uređenja korporativne bezbednosti značajno doprinosi razvoju tržišne privrede, ali i ostvarenju bezbednosti i demokratičnosti društva u celini. To posebno važi za normativnu regulativu oblasti privatnog obezbeđenja kao esencijalnog segmenta korporativne bezbednosti. Takođe je poznato da je Republika Srbija u dužem periodu bila jedina država u regionu zapadnog Balkana i šire koja oblast privatnog obezbeđenja nije formalno uredila zakonom. Donošenje Zakona o privatnom obezbeđenju iz 2013. godine predstavljalo je prvi, ali i najvažniji korak u prevazilaženju pomenutog stanja, koje egzistiralo pune dve decenije. U međuvremenu je u ovoj oblasti donet i čitav niz koplementarnih podzakonskih propisa, ali su još uvek sporni njihovi dometi. Nejasno je naime, da li su aktuelnim pravnim uređenjem realno unapređeni standardi zaštite lica i imovine, koji nosioce privatnog obezbeđenja u praksi podstiču na profesionalizaciju i specijalizaciju kadrova, odnosno na standardizaciju i modernizaciju sredstava i opreme.*

Ključne reči: *Korporativna bezbednost, privatno obezbeđenje, normativno uređenje, profesionalizacija, standardizacija, Republika Srbija*

NORMATIVE FRAMEWORK CORPORATE SECURITY IN SERBIA: CURRENT SITUATION AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

Abstract: *It is indisputable that the optimization of normative regulation of corporate security significantly contributes to the development of a market economy, but also the realization of security and democracy in society as a whole. This is especially true in the field of normative regulation of private security as an essential segment of corporate security. It is also known that the Republic of Serbia in the long run was the only country in the Western Balkans and the wider, which the field of private security is not formally regulated by law. The adoption of the Law on private security in 2013 was the first, and most important step in overcoming the aforementioned situation, which existed for two decades. Meanwhile, in this area and adopted a series of bylaws, but are still disputed their scope. It is unclear, namely, whether the current legal regulation really improved standards for the protection of persons and property, that the holders of private security in practice encourage the professionalization and specialization of personnel, and the standardization and modernization of means and equipment.*

Keywords: *Corporate security, private security, normative regulation, professionalization, standardization, Republic of Serbia*

1. Uvod

Poznato je da se proces privatizacije sektora bezbednosti u Republici Srbiji istovremeno odvijao u dva paralelna pravca. Naime, vršena je „privatizacija odozdo“ (odozdo na gore), jer država nije imala snage da obezbedi neophodni nivo bezbednosti svim svojim građanima i poslovnim organizacijama, a paralelno sa njom, i „privatizacija odozgo“ (odozgo na dole), u kojoj je država delegirala neke svoje nadležnosti privatnim akterima, uglavnom preduzećima za privatno obezbeđenje. U oba slučaja se dopušta slobodni i ekonomski opravdani izbor pojedinca ili kompanija da uživaju u većem stepenu bezbednosti nego što to sama država obezbeđuje svim građanima.

Privatizacija sektora bezbednosti u Republici Srbiji odvijala se paralelno sa procesom tranzicije, jer su otvaranje zemlje i dolazak stranog kapitala uslovlili postojanje privatne bezbednosti kao dopune delatnosti državnih organa. Naime, paralelno sa transformacijom društvene svojine i smanjivanjem udela državne svojine, redukovane su i nadležnosti policije u sektoru javnih usluga, što je uslovlilo jačanje privatnog sektora bezbednosti. Državni sektor od tada deluje sve selektivnije, usredsređujući se na ključne izvore ugrožavanja bezbednosti, dok se društvu sve više prepušta da se samo štiti od drugih „manje opasnih pojava“. U svakom slučaju, delokrug i nadležnosti privatnog i državnog sektora bezbednosti moraju biti nedvosmisleno određeni i razgraničeni.

S tim u vezi treba naglasiti da su u pravnom sistemu Republike Srbije nisu bila adekvatno uređena pitanja vezana za specifičnosti privatnog sektora bezbednosti, jer nije bilo zakona sistemskog karaktera koji bi celovito regulisao poslove korporativne bezbednosti. Reč je o periodu počev od 1993. godine (kada je stavljen van snage Zakon o sistemu društvene samozaštite iz 1986. godine) pa sve do 2013. godine (kada je donet Zakon o privatnoj bezbednosti kao najvažniji pravni akt u ovoj oblasti). U međuvremenu je donet i Zakon o detektivskoj delatnosti, kao i čitav

niz koplementarnih podzakonskih propisa, ali su još uvek sporni njihovi dometi.

Nejasno je, naime, da li su aktuelnim pravnim uređenjem realno unapređeni bezbednosni standardi, pogotovu oni koji u praksi podstiču profesionalizaciju i specijalizaciju kadrova, odnosno standardizaciju i modernizaciju sredstava i opreme. To posebno važi za privatno obezbeđenje, budući da zaštitna, odnosno samozaštitna delatnost predstavlja najmarkantniji segment ne samo korporativne bezbednosti (integrisane bezbednosti u koju ulaze i protivpožarna i protivdiverzionna zaštita, bezbednost i zaštita zdravlja na radu i druge komponente), nego i privatnog sektora bezbednosti u celini. Najzad, poznato je da privatno obezbeđenje predstavlja sastavni deo organizacije rada i radnog procesa, te da se normativna regulativa u tom slučaju javlja kao osnova efikasnosti, ali i kao granica delovanja njenih nosilaca - internih službi obezbeđenja i agencija za obezbeđenje.

2. Korporativna bezbednost i privatno obezbeđenje

Korporativna bezbednost (corporate security) je po definiciji integralna bezbednost koja u sebi obuhvata sve aspekte bezbednosti i zaštite, uključujući poslove prikupljanja informacija i procene rizika, zaštite od požara, eksplozija i havarija i zaštite bezbednosti i zdravlja na radu, itd. Uprkos tome, korporativna bezbednost se ne može poistovećivati sa privatnom bezbednošću (private security) koja, po samoj prirodi stvari, predstavlja znatno širi pojam.

S druge strane, korporativna bezbednost se ne može izjednačavati ni sa pojmom privatnog obezbeđenja, a pogotovu se njeni sadržaji ne mogu poistovećivati sa poslovima i zadacima internih službi obezbeđenja u obavezno obezbeđenim objektima, odnosno u javnim preduzećima i velikim tehničko-tehnološki sistemima. Prema tome, pojam korporativne bezbednosti se suštinski razlikuje od pojma „usluga privatnog obezbeđenja“ u smislu standarda SRPS AL2.003:2010.

Naime, korporativna bezbednost mora da obuhvati i sve druge aspekte bezbednosti i zaštite, uključujući poslove prikupljanja informacija i procene rizika, zaštite od požara, eksplozija i havarija, zaštite bezbednosti i zdravlja na radu, itd. Saglasno smernicama Evropske Unije, neophodno je da se u poslovnim subjektima, a pre svega u velikim tehničko-tehnološki sistemima, objedine poslovi obezbeđenja u najširem smislu (security) i poslovi zaštite (safety). Smatra se da samo povezivanje svih takvih poslova, bilo u istoj organizacionoj jedinici ili u vidu upravljanja od strane jedinstvenog menadžera bezbednosti, doprinosi delotvornijoj organizaciji, koordinaciji i kontroli datih poslova a, samim tim, i racionalizaciji i unapređenju ukupnog poslovanja.¹⁸

Nema sumnje da poslovi privatnog obezbeđenja, tj. zaštitna, odnosno samozaštitnu delatnost, predstavljaju najznačajnije sadržaje korporativne bezbednosti. Pri tome se privatno obezbeđenje može definisati kao analiziranje, otkrivanje i sprečavanje potencijalnih opasnosti i protivpravnih radnji koje narušavaju dostojanstvo i ugrožavaju život i fizički integritet lica, ili umanjuju vrednost imovine koja je predmet obezbeđenja. Ta oblast obuhvata niz normativnih, operativnih, informativnih i obrazovno-edukativnih radnji i mera kojima se uspostavljaju: organizacija vršenja poslova fizičko-tehničkog obezbeđenja lica, objekata i druge imovine; funkcionisanje službe fizičko-tehničkog obezbeđenja; kadrovski sastav službe fizičko-tehničkog obezbeđenja; opremljenost potrebnim sredstvima i opremom; obučavanje i stručno osposobljavanje izvršilaca fizičko-tehničkog obezbeđenja lica, objekata i druge imovine, i dr.

Oblast privatnog obezbeđenja podrazumeva angažovanje specijalizovanih radnika na poslovima sprovođenja i stručne kontrole

bezbednosne zaštite, primenu posebnih mera prilikom skladištenja i čuvanja oružja i municije, fizičku i tehničku zaštitu objekata - pogotovo prostorija u kojima su smešteni vitalni pogoni i postrojenja, sistem tehničkog obezbeđenja zgrada i prostora, izdavanje službenih legitimacija i bezbednosno-propusnih dokumenata, kao i posebno obezbeđenje pri čuvanju i transportu novca i dragocenosti („menadžment vrednostima“), i slično.

Konkretnije posmatrano, sistem fizičko-tehničko obezbeđenje sastoji se u prvom redu od fizičkog obezbeđivanja, koje obuhvata zaštitu objekata, zaštitu lica i zaštitu javnih skupova. U podjednakoj meri to važi i za tehničku zaštitu koja podrazumeva upotrebu interne televizije (tzv. sistem zatvorenog kruga), upotrebu protivprovalnih i dojavnih sistema, korišćenje specijalnih rendgena i detektora za otkrivanje oružja i eksploziva, održavanje veza posebne namene (telefonijom i radio vezom), satelitsko praćenje vozila (GPS).

U tehničku zaštitu spadaju i „menadžment vrednostima“, kao i „menadžment iz kontrolnog centra“. Kategorije menadžmenta vrednostima su: transport vrednosti; Centar za gotovinu (mesto za bezbedno deponovanje, zaštitu, preradu i distribuciju gotovine u opticaju na tržištu za poslovne banke i Narodnu banku Srbije); rukovanje bankomatima za finansijske institucije i trgovine i informaciono - komunikacioni sistem za menadžment gotovinom.

Menadžment iz kontrolnog centra se definiše kao organizovani monitoring sa udaljenih lokacija i upravljanje alarmom primljenim od alarmnih sistema ugrađenih u stacionarne i/ili mobilne objekte i/ili pridodate osobama, kao i organizovanje intervencije po alarmu upotrebom patrolnog tima u koordinaciji sa nadležnim javnim službama. Njegove kategorije su: menadžment iz kontrolnog centra obezbeđenjem stacionarnih objekata, menadžment iz kontrolnog centra obezbeđenjem mobilnih objekata i menadžment iz kontrolnog centra mobilnim interventnim timovima.

¹⁸Detaljnije videti: Bryden A.&Caparini M. (2006), Private Actors and Security Governance: LIT/DCAF; Ostojić A. (2003), Zakon o privatnoj zaštiti sa komentarom, Zagreb: IPROZ; Anđelković S. (2009), Potreba uređenja privatnog sektora bezbednost, Revija za bezbednost, 3 (4), 29-35.

U oblasti privatnog obezbeđenja pojavljuje se još jedan segment koji je poveren privatnim preduzetnicima i agencijama. Naime, tekuća praksa i potrebe titulara privatne svojine uslovile su nastanak i razvoj detektivske delatnosti kao nezavisne profesije, čiji je opšti cilj otkrivanje i sprečavanje štetnih pojava i protivpravnih radnji koje narušavaju dostojanstvo i ugrožavaju život i fizički integritet lica, ili umanjuju vrednost imovine koja je predmet zaštite. Pomenuta delatnost obuhvata poslove prikupljanja i pružanja informacija u oblasti privatnog obezbeđenja, a njene kategorije su: traženje izgubljenih lica, aktivnosti privatnih istražitelja, aktivnosti detektiva u trgovinskim radnjama i aktivnosti agenata osiguranja.

3. Stanje i problemi privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji do 2013. godine

U praksi se uočava da države, korporacije, međunarodne i nevladine organizacije, ali i pojedinci i zajednice, sve više ukazuju poverenje privatnom sektoru i prepuštaju mu da se stara o njihovoj bezbednosti. Prema podacima Konfederacije evropskih bezbedonosnih kompanija (Confederation of European Security Services – CoESS), u 23 zemlje članice ove organizacije koju čine zemlje članice EU i Turska, trenutno posluje čak 27 318 privatnih bezbednosnih kompanija, koje zapošljavaju preko 1 200 000 ljudi.

Malo je država u svetu u kojima se ne odvija proces privatizacije sektora bezbednosti, pa tako i zemlje u jugoistočnoj Evropi, a među njima i Srbija, „prate“ ovaj globalni trend. Zapravo, u ovom regionu odvijao se (i dalje se odvija) jedan od najintezivnijih procesa privatizacije sektora bezbednosti u svetu. Tako se procenjuje da je neposredno pre donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju u Srbiji delovalo više od 580 samostalnih privatnih firmi za bezbednosne usluge i službi obezbeđenja velikih kompanija. Od tog broja, 60% njih se bavilo fizičko-tehničkim obezbeđenjem, 15% obavljalo poslove transporta novca, dok je delatnost ostalih bila vezana za tehnološku zaštitu,

ugradnju sistema za obezbeđivanje i patrolne poslove.¹⁹

U izveštaju pomenute Konfederacije evropskih službi bezbednosti (CoESS) iz 2011. godinedat je svobuhvatan pregled usluga privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji za period do od 2006. do početka 2011. godine. Tako je navedeno da je godišnji obrt industrije privatne bezbednosti u 2010. godini iznosio 180 miliona evra, uz konstantne stope rasta tog sektora: 2007 (10%), 2008 (12%), 2009 (14%), te 2010 (20%). Međutim, u uslovima ekonomske krize, godišnji obrt u privatnom sektoru bezbednosti u Srbiji je u opadanju i sada se procenjuje na oko 100 miliona evra.²⁰

S tim u vezi, smatra se da postoje dva značajna momenta u sagledavanju doskorašnjeg stanja privatnog sektora bezbednosti u Republici Srbiji. U prvom redu to je činjenica da je Srbija godinama bila jedina država u regionu jugoistočne Evrope koja poslovanje privatnih bezbednosnih kompanija nije uredila posebnim zakonom. Naime, pošto su privatne firme koje pružaju usluge bezbednosti istovremeno i privredni subjekti koji funkcionišu po tržišnim pravilima, ali i akteri u sektoru bezbednosti koji svojim delovanjem mogu da utiču na povećanje i smanjenje bezbednosti građana, nesporna je potreba za posebnom normativom koja bi ovim firmama omogućilo da slobodno učestvuju u tržišnom takmičenju, a da istovremeno poštuju minimum standarda i garancija ljudskih prava.²¹

S druge strane, postojeća legislativa o privatnom obezbeđenju pune dve decenije je obilovala prazninama i protivrečnostima, ne samo u pogledu tumačenja, već i u pogledu primene. Pri tome su pojedina pitanja koja

¹⁹ Prema: Petrović P. (2001), Rezervisani domeni kao prepreke normativnom uređenju privatnog sektora bezbednosti (radna studija), Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 11.

²⁰ Private Security Services in Europe - CoESS Facts and Figures, op. cit. pp. 103- 106

²¹ Maravić D. (2008), O potrebi zakonskog regulisanja privatnog sektora bezbednosti u Srbiji, Srpska pravna revija, 4(8), 79-99.

se odnose na zaštitnu, odnosno samozaštitnu (i detektivsku) delatnost bila uređena: Krivičnim zakonikom; Zakonikom o krivičnom postupku; Zakonom o prekršajima; Zakonom o javnom redu i miru; Zakonom o oružju i municiji, Zakonom o okupljanju građana; i dr. Isto važi i za opšta i posebna interna pravna akta poslovnih i drugih subjekata koja se odnose na fizičko i tehničko obezbeđenje lica, imovine i poslovanja (tzv. samoregulatorna, koja se javlja u formi pravilnika, strategija, planova, odluka, procedura, itd.).

U literaturi se s pravom ukazivalo na apsurdnu situaciju u kojoj je socijalna praksa privatne bezbednosti u Srbiji išla ispred socijalne regulacije (u smislu normi i legislative). Mnoga privatna preduzeća u ovom sektoru u međuvremenu su stekla ISO sertifikate o standardizovanosti svog rada. Iako se ti standardi uopšte ne odnose posebno na delatnost privatne bezbednosti, već na uslužnu delatnost uopšte, ovaj podatak rečito govori koliko je vlasnicima ovih preduzeća stalo da profesionalno i kvalitetno obavljaju svoju delatnost.²²

Isto važi i za nacionalni standard za usluge privatnog obezbeđenja, koje su razvrstane i kategorisane u standardu SRPS A:L2.001, a koji je Zavod za standardizaciju Republike Srbije usvojio 2008. godine. Iako se ovako utvrđeni standard primenjivao selektivno, nema sumnje da je njegovo korišćenje doprinosilo uspostavljanju ili proveriti kvalitet procesa u kojima se pružaju i koriste usluge privatnog obezbeđenja. Naime, standard daje osnovne elemente koje mora da ispuni organizacija koja je pružalac ili korisnik tih usluga - kada se opredeljuje za uslugu obezbeđenja, ili osiguravač – kada zaključuje ugovor o osiguranju od procenjenog rizika.

U pokazatelje pozitivnih trendova u razvoju privatnog obezbeđenja u Srbiji do 2013. godine spada i udruživanje subjekata tog sektora na esnafskom principu, a u cilju

²² Davidović, D. & Kešetović, Ž. (2007), Profesionalizacija i partnerstvo javnog i privatnog sektora bezbednosti u Srbiji – pretpostavke i prepreke, Science, Security, Police (NBP), 12 (3), 17-32.

uspešnijeg nastupa na tržištu bezbednosnih usluga, sticanja boljeg imidža u javnosti i ograničavanja negativnih spoljnih uticaja na privatnu bezbednost. Jedan od prvih koraka bilo je osnivanje Grupacije firmi (kasnije: Udruženja preduzeća) za fizičko-tehničko u okviru Privredne komore Srbije. U međuvremenu su pojedine privatne bezbednosne kompanije sa područja Republike Srbije pristupile članstvu dvaju međunarodnih dobrovoljnih regulativnih mehanizama za područje privatne bezbednosti: Međunarodnog udruženja za obezbeđenje ličnosti i usluge obezbeđenja (IBSSA), te Etičkog kodeksa Američkog društva za pitanja industrijske bezbednosti (ASIS), čiji su programi obuke i stručnog usavršavanja usklađeni sa međunarodnim standardima.²³

4. Aktuelno stanje i problemi privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji

Već je istaknuto da je nakon pune dve decenije oklevanja, Narodna skupština Republike Srbije konačno donela o Zakon o privatnom obezbeđenju kao jedan od najvažnijih pravnih akata u oblasti korporativne bezbednosti. Nakon usvajanja tog sistemskog propisa, pristupilo se i izradi odgovarajuće podzakonske regulative u ovoj oblasti, što se prvenstveno odnosi na na pravilnike: o uslovima i načinu sprovođenja fizičkog i tehničkog obezbeđenja; o načinu osposobljavanja, programu i načinu polaganja stručnog ispita za vršenje obezbeđenja lica i imovine; o obrascima, sadržaju i načinu vođenja evidencija iz oblasti zaštite lica i imovine; o sadržaju i izgledu legitimacije izvršioca obezbeđenja; o uslovima obavljanja poslova pratnji i obezbeđenja novca, vrednosnih papira, plemenitih metala i drugih vrednosti; i sl.

Nesporna je činjenica da je aktuelna pravna regulativa privatnog obezbeđenja u Republici Srbiji sadržana u glavama III, IV i V Zakona o privatnom obezbeđenju, koji je

²³ SALW i firme za privatno obezbeđenje u jugoistočnoj Evropi: uzrok ili posledica nesigurnosti?, - Izveštaj za UNDP i Pakt stabilnosti JIE (2006), Beograd: Centar za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC), p. 111.

donet 2013, a inoviran 2015. godine („Službeni glasnik RS“, br. 104/2013 i 42/2015). On se, inače, sastoji od ukupno 12 poglavlja, pri čemu esencijalni značaj imaju odredbe kojima se uređuje način vršenja poslova privatnog obezbeđenja, uključujući: poslove fizičke zaštite; poslove obezbeđenja sa oružjem; poslove tehničke zaštite; poslove planiranja, projektovanja, tehničkog nadzora, montaže i održavanja sistema tehničke zaštite; poslove obezbeđenja transporta novca, vrednosnih i drugih pošiljki; poslove redarske službe; kontrolni centar, i samozaštitnu delatnost (članovi 21-45. Zakona o privatnom obezbeđenju).

Glava V pomenutog Zakona uređuje i vrstu oružja koje pravna lica i preduzetnici mogu koristiti za vršenje poslova fizičke zaštite. Navedeno poglavlje zakona detaljno propisuje način pružanja različitih poslova privatnog obezbeđenja, pri čemu se najpre definišu vrste aktivnosti koje određena oblast privatnog obezbeđenja podrazumeva. To prate i tehnički detalji, poput karakteristika specijalnih vozila za transport novca, vrednosnih i drugih pošiljki; kofera za prenos novca i vrednosnih pošiljki pešice; opreme kontrolnog centra i slično. Propisana je i obaveza da se poslovi privatnog obezbeđenja vrše na način koji ne ometa rad državnih organa i ne narušava spokojstvo građana, te da su službenici privatnog obezbeđenja, koji su zaposleni kao operateri u kontrolnom centru, obavezni da odmah obaveste policiju o informacijama koje ukazuju da se vrši krivično delo koje se goni po službenoj dužnosti ili prekršaj sa elementima nasilja.

Zakonom o privatnom obezbeđenju su propisani uslovi koje pravna i fizička lica treba da ispune kako bi mogli legalno da obavljaju poslove iz domena privatnog obezbeđenja. Između ostalog, propisane su obavezne stručne obuke, kao i izdavanje dozvola za rad (tzv. licenci) privrednim društvima, preduzetnicima i zaposlenima u ovom sektoru. Kako bi se uvažile specifičnosti poslovanja uvedene su i različite vrste licenci. Nakon uspešnog savladavanja obuke potrebno je da se pred komisijom MUP-a Republike Srbije položi stručni ispit, čime se stiču uslovi dobijanja

licence za obavljanje poslova u sektoru privatne bezbednosti.

U ovom bitnom segmentu sprovođenja Zakona o privatnom obezbeđenju se veoma kasni. Naime, do februara 2016. godine je stručni ispit je položilo 489 kandidata, a licencu je do kraja januara 2016. godine dobilo 136 fizičkih i dva pravna lica. To je veoma mali procenat u odnosu na procenjeni broj od preko 30.000 lica koja su trenutno zaposlena u agencijama za privatno obezbeđenje u Srbiji. Imajući to u vidu, nerealno je očekivati da će već dva puta produžavani rok za primenu ovog zakona (sada 01.01. 2017. godine) biti ispoštovan. Postoje i ocene da bi se proces obuke i licenciranja zaposlenih u privrednim društvima iz ove oblasti realno mogao sprovesti tek krajem 2018. godine.

U iščekivanju početka primene u praksi odredbi Zakona o privatnom obezbeđenju i dalje se posluje u uslovima zatečene uopštene legislative. Inače, podaci Zavoda za statistiku Republike Srbije ukazuju da je u Republici Srbiji je 2013. godine bilo registrovano 626 privrednih društava za bezbednosne usluge, sa ukupno 5127 zaposlenih lica. Ovaj podatak pokazuje da broj zaposlenih lica u pomenutim firmama ni izbliza ne odgovara stvarnom stanju broja zaposlenih u privatnom sektoru bezbednosti Srbije. Tu se zapravo se radi o licima koja su vlasnici firmi prijavili poreskim i socijalnim organima i za koja se plaćaju sva zakonom predviđena davanja (radni staž, socijalno osiguranje).

U međuvremenu je u Republici Srbiji dograđena i standardizacija u oblasti privatnog obezbeđenja. Tako je trenutno na snazi standard SRPS A.L2.002:2015, Društvena bezbednost Usluge privatnog obezbeđenja - Zahtevi i uputstvo za ocenjivanje usaglašenosti (kojim je zamenjen standard SRPS A.L2.002:2008), zatim standard SRPS A.L2.001:2008, Društvena bezbednost - Usluge privatnog obezbeđenja – Rečnik, kao i standard SRPS A.L2.003:2010, Društvena bezbednost — Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja. Međutim, ni posle donošenja pomenutih standarda, kao ni ni posle donošenja Zakona o privatnom

obezbeđenju, stanje privatne bezbednosti u Srbiji se nije bitnije promenilo. Tako su, na primer, cene rada i zarade zaposlenih u oblasti privatnog obezbeđenja u Srbiji i dalje među najnižima u Evropi. S tim u vezi, nesumnjivo je da se samo oporavkom nacionalne ekonomije može očekivati porast cena usluga i rada, uz uslov da bude otklonjene pojave nelojalne konkurencije. Osim toga, saradnja između javnih i privatnih aktera bezbednosti u Republici Srbiji još uvek nije zadovoljavajuća. Naime, još uvek ne postoji izgrađeno operacionalno partnerstvo, nema definisanog obima saradnje, analize dobitaka, otkrivanje prepreka, barijera, modela partnerstva, kategorije modela i primene principa najbolje prakse. Uzroci koji ne dozvoljavaju razvoj punog obima i kvaliteta saradnje su: nedostatak resursa, nedostatak projekata i programa, nedostatak obaveze realizacije i podrške viših nivoa menadžmenta, preneglašavanje socijalnih aspekata saradnje i potcenjivanje aspekata bezbednosti kao poslovne funkcije.

5. Zaključak

Procesi političke i ekonomske tranzicije u Srbiji doneli su promene i u sferi privatne bezbednosti uopšte, a posebno u sferi obezbeđenja lica, imovine i poslovanja. Tokom poslednje dve decenije, prevashodno usled svojinske transformacije i naglog porasta privatne imovine, privatni sektor bezbednosti je prerastao iz sporednog u jedan od ključnih subjekata zaštite lične i imovinske sigurnosti. Takvo stanje je nametnulo potrebu profesionalizacije i standardizacije, ali je u prvom redu nametnulo potrebu celovitog i kvalitetnog normativnog uređenja ove oblasti.

Dokorašnje nasleđe normativne neuređenosti privatnog sektora bezbednosti u Srbiji, s jedne strane oličavala je zakonska regulativa sačinjena od deset zastarelih zakona koji nisu prepoznavali specifičnosti privatne bezbednosti. Naime, ta regulativa je bila deo pravnog sistema Srbije, ali nije uređivala njegove bezbednosne nadležnosti i ovlašćenja. Zbog toga je osnivanje firmi za bezbednosne usluge u Srbiji bilo isto kao i osnivanje bilo kog privrednog subjekta. S druge strane, firme za bezbednosne usluge,

prihvatanjem „pozitivne prakse“ promovisane od strane više različitih međunarodnih dokumenata i organizacija (CoESS, ASIS), stvorile su stanje „faktičke samoregulacije obavljanja delatnosti“, inkorporiranjem takvih iskustva kroz svoja opšta akta.

Ni posle donošenja Zakona o privatnom obezbeđenju stanje privatne bezbednosti u Srbiji se nije bitnije promenilo. Karakteristično je da privatni davaoci usluga bezbednosti visokog kvaliteta još uvek gube poslove na tržištu usluga usled nelojalne konkurencije, koja na tržištu ima jeftiniju ugovornu ponudu za usluge nižeg kvaliteta. U praksi, tržišni razlozi potiskuju razloge bezbednosti, odnosno dolazi do „dampigovanja“ cene rada. S druge strane, na tržištu bezbednosnih usluga može se javiti konkurencija između državnog (MUP) i privatnog sektora, s obzirom na to da policija može nastupati na tržištu, pružajući određene usluge koje nudi i privatni sektor bezbednosti - budući da je Uredbom o vrstama usluga omogućeno policiji da ostvaruje dopunska sredstva koristeći državne resurse.

S pravom se očekuje da će potpuna primena Zakona o privatnom obezbeđenju dovesti do gašenja znatnog broja privrednih društava, koja neće biti u stanju da ispoštuju zakonske uslove za rad. Jedan deo postojećih subjekata će morati ili da zaposli dodatni broj osoblja ili da se preregistruje u detektivske agencije, budući da je za pružanje usluge fizičkog obezbeđenja propisan zakonski minimum od deset stalno zaposlenih licenciranih službenika. Najzad, da bi se funkcije privatne bezbednosti uspešno sprovodile i u najvećoj meri ostvarile svoju ulogu u sistemu bezbednosti društva, između ostalog, potrebno je preduzeti sledeće: obezbediti punu standardizaciju usluga obezbeđenja i zaštite, sa inkorporiranjem pozitivnih rešenja stranih zakonodavstava; ostvariti potpunu saradnju i utvrđivanje odgovornosti privatnog i državnog sektora bezbednosti u cilju dugoročnog ostvarivanja javnog interesa; dostići potreban nivo bezbednosne kulture kod svih kategorija zaposlenih u privatnom sektoru bezbednosti; obezbediti

stalno razvijanje mehanizama nadzora i kontrole privatnog sektora bezbednosti, i drugo.

6. Literatura

- [1] Bryden, A. & Caparini, M. (2006), *Private Actors and Security Governance*, Geneva: LIT/DCAF.
- [2] Davidović, D. & Kešetović, Ž. (2007), Profesionalizacija i partnerstvo javnog i privatnog sektora bezbednosti u Srbiji – pretpostavke i prepreke, *Science, Security, Police (NBP)*, 12 (3), 17 -32.
- [3] Maravić, D. (2008), O potrebi zakonskog regulisanja privatnog sektora bezbednosti u Srbiji, *Srpska pravna revija*, 4(8), 79-99.
- [4] Ostojić, A. (2003), *Zakon o privatnoj zaštiti sa komentarom*, Zagreb: IPROZ.
- [5] *Private Security Companies in Serbia – A Friend or a Foe?* (2008), Belgrade: CCMR.
- [6] Petrović P. (2011), *Rezervisani domeni kao prepreke normativnom uređenju privatnog sektora bezbednosti (radna studija)*, Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
- [7] *Private Security Services in Europe – CoESS Facts and Figures 2011, (2012)*, Wemmel BL: Confederation of European Security Services.
- [8] *SALW i firme za privatno obezbeđenje u jugoistočnoj Evropi: uzrok ili posledica nesigurnosti? - Izveštaj za UNDP i Pakt stabilnosti JIE (2006)*, Beograd: Centar za kontrolu lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC).